

ARAŞTIRMA / RESEARCH

Halk Sağlığı Hemşireliği Alanındaki Akademisyenlerin Yayın Profiline İncelenmesi

The Evaluation of Academicians' Publication Profile in the field of Public Health Nursing

Dilay AÇIL¹, Ayşe ÇAL², Burcu CENGİZ³, Zuhâl BAHAR⁴

¹ Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı

² Ankara Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü

³ Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı

⁴ İstanbul Aydın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

Geliş tarihi/Received: 02.09.2021

Kabul tarihi/Accepted: 04.04.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Dilay AÇIL, Dr.Öğr.Üyesi

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Uncubozköy Sağlık Yerleşkesi, C Blok, Manisa

E-posta: dilay.acil@cbu.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6654-4666

Ayşe ÇAL, Dr.Öğr.Üyesi

ORCID: 0000-0002-2890-156X

Burcu CENGİZ, Araş. Gör. Dr.

ORCID: 0000-0003-1753-7720

Zuhâl BAHAR, Prof.Dr.

ORCID: 0000-0002-9793-930X

Bu çalışma, 1. Uluslararası, 2. Ulusal Halk Sağlığı Hemşireliği Kongresi (23-26 Nisan 2018, Ankara) 'nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

Öz

Amaç: Bu çalışmada Türkiye'de halk sağlığı hemşireliği alanındaki akademisyenlerin yayın profiline incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Retrospektif tanımlayıcı türde bir çalışmadır. Çalışmaya Türkiye'deki tüm devlet ve özel üniversitelerde halk sağlığı hemşireliği alanında görev yapan akademisyenlerin yayınları dahil edilmiştir. Çalışmada akademisyenlerin "Yüksek Öğretim Akademik Arama" veri tabanındaki özgeçmişleri ile Google Akademik ve MEDLINE veri tabanları karşılaştırılarak 2013 ve 2017 yılları arasında yayınlanan 1570 çalışma incelenmiştir.

Bulgular: İncelenen yayınlarda en fazla (%37,5) doktor öğretim üyelerinin çalışma yaptığı görülmüştür. Çalışmaların %23,57'sinin alan indeksleri tarafından taranan dergilerde yayınlandığı belirlenmiştir. Halk sağlığı hemşireliği alanındaki akademisyenlerin en fazla kadın erişkinleri (%36,43) inceledikleri ve tanımlayıcı türde (%34,48) çalışma yaptıkları belirlenmiştir.

Sonuç: Sonuç olarak, kanıta dayalı hemşirelik uygulamalarının geliştirilmesi amacıyla deneysel tasarımı; modele dayalı, güncel kaynaklara atıf yapılan ve fonlarla desteklenen çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halk sağlığı hemşireliği, araştırma, yayınlar.

Abstract

Objective: In this study, it is aimed to investigate the publication profile of academicians in the field of public health nursing in Turkey.

Materials and Methods: This is a descriptive, retrospective study. The publications of academicians working in the field of public health nursing at all public and private universities in Turkey were included in the study. The study compared academic resumes in the "YOKAcademic Search" database with Google Academic and MEDLINE databases to examine 1570 studies published between 2013 and 2017.

Results: In the reviewed publications, it was observed that the most of them (37.5%) was written by assistant professors. It was determined that 23.57% of the studies were published in journal with international citation indexes. Academicians in the field of public health nursing focused their studies on healthy women (36.43%), and especially the descriptive studies (34.48%) was carried out.

Conclusion: As a result, experimentally designed; model-based studies that refer to current sources and are funded should be carried out to advance evidence-based nursing practice.

Keywords: Public health nursing, research, publications.

1. Giriş

Bilim dünyası olağan biçimde araştırma faaliyetlerinde bulunmakta ve bu araştırmalardan toplumun yararlanabilmesi için çalışmalarını yayınlamaktadır (1). Özellikle uluslararası indekslerce (Science Citation Index, Social Sciences Citation Index, MEDLINE) taranan dergilerde çalışmaların yayınlanması akademik birikimin objektif göstergelerinden birisi olarak kabul edilmektedir (2). Türkiye Adresli Bilimsel Yayınların Dergi Performans Göstergeleri 2017 Yılı Raporu'na göre InCites veri tabanında 2016 yılı Türkiye adresli bilimsel yayın sayısı 31,453 adet olup, bu yayınların 5,777 adet dergide yayımlandığı görülmüştür (3). Ülkeler arası karşılaştırmaya bakıldığında ise tıbbi bilimlerde en çok yayın üreten Amerika Birleşik Devletleri'nin toplam yayınlarının %10,13'ü tıp bilimine aittir. Bilimsel makalelerin yayına dönüşme oranını ifade eden etki değeri sıralamasında, tıbbi bilimlerde Dünya etki değeri ortalamasının (6,2) üzerinde yayın üreten 34 ülkeden ilk sırada İsviçre (11,6) yer almakta olup; tıbbi bilimlerde Türkiye 2,92 etki değeri ile 51. sırada yer almaktadır (3). Türkiye 2010-2015 döneminde toplam bilimsel yayın sayısının %44'ünü Tıbbi Bilimler alanında gerçekleştirmiş ve 91,560 yayın üretmiştir (4). Ayrıca tüm kurumların en çok yayın ürettikleri ilk bilim dalının cerrahi bilimler olduğu görülmekle birlikte sağlık bilimlerinin incelendiği raporda hemşirelik alanının yer almadığı görülmektedir (5). Ancak hemşirelik eğitiminin 1968 yılından itibaren lisansüstü düzeyde yürütülmesiyle birlikte hemşire araştırmacıların literatüre katkı sunmaya devam ettiğini vurgulamak mümkündür (6). Hemşire akademisyenlerin yayınlarının incelendiği bir çalışmada 1404 akademisyenin 15 Mayıs 2017 tarihine kadar Web of Science'te taranan 2602 çalışmasının olduğu belirtilmiştir (7). Yalnızca PUBMED veri tabanında "nursing research from Turkey" terimleri kullanılarak yapılan taramada, hemşire araştırmacılar tarafından 1978-2021 tarihleri arasında 3000'e yakın uluslararası yayının yapıldığı görülmektedir (8). Ayrıca en çok yayın yapılan beş dergi ise Journal of Clinical Nursing, Asian Pacific Journal of Cancer Prevention, HealthMed, International Journal of Nursing Practice, Sexuality, and Disability olarak belirtilmiştir (8). Florence Nightingale tarafından modern hemşirelik uygulamalarının ülkemizde başlatılmasından güç alarak, hemşirelik araştırmalarındaki ilerlemenin daha fazla geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (6). Özellikle son 10 yıllık süreçte hemşire araştırmacıların kanıta dayalı çalışmalar yürütmeleri beklentisi arttığınan; hemşirelerin sürekli olarak farklı sorunların ortaya konması ve çözümü için bilimsel araştırma yürütmeleri gerekmektedir (9). Günümüz koşullarında teknolojik gelişmeler ve araştırmacılar tarafından daha önceden yapılmış ilgili çalışmaların sonuçlarının değerlendirilmesi, bilimsel bilgi üretme ve bu yeni bilgilerin paylaşımını mümkün kılmaktadır (10). Bu süreçte incelenen konuya ilişkin olguları, ilişkili faktörleri ortaya koymak ve saptanan sorunlara teoriler aracılığıyla çözüm önerileri üretmek yaygınlaştırmak amaçlanmaktadır (11). Yapılan araştırmaların başlangıcından raporlanma aşamasına kadar, bilimsel olarak kabul görmüş sistematik kurallara uyulmaktadır. Bununla birlikte yayın etiği ile ilgili kurallara uyma (kaynakların uygun biçimde kullanımı ve atıf yapılması, etik kurul onayının belirtilmesi gibi) bir araştırmacının en temel prensipleri arasında yer almaktadır. Hemşirelik alanındaki kaliteli yayınların artırılmasında araştırmacılar kadar dergiler ve editörlerin de sorumluluklarının olduğu vurgulanmaktadır (12).

Literatürde yer alan çalışmaların değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu gibi benzer çalışmalar alandaki araştırmacılara yol gösterici olması açısından oldukça önemlidir. Böylece yeni planlanacak araştırmaların hangi öncelikli gereksinim alanlarına yönelik yapılandırılması gerektiği ortaya konabilmektedir (7,13). Bu çalışmada Türkiye'de halk sağlığı hemşireliği alanında görev yapan akademisyenlerin yayın profiline incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1. Araştırma Soruları

- Türkiye'de halk sağlığı hemşireliği alanındaki akademisyenlerin yayınlarının unvan, yayın yılı ve dergilerin tarandığı indeks özellikleri nelerdir?

- Türkiye'de halk sağlığı hemşireliği alanındaki akademisyenlerin yayınlarının metodolojik özellikleri nelerdir?

- Türkiye'de halk sağlığı hemşireliği alanındaki akademisyenlerin yayınlarının yayın etiği ve fon ile desteklenme özellikleri nasıldır?

2. Gereç ve Yöntem

2.1. Araştırmanın Özellikleri

Retrospektif tanımlayıcı türde olan bu araştırma Türkiye'deki tüm devlet ve özel üniversitelerde halk sağlığı hemşireliği alanında görev yapan akademisyenlerin yayınlarını kapsamaktadır. İlgili alandaki akademisyenlerin 'Yüksek Öğretim Akademik Arama' veri tabanındaki özgeçmişleri incelenerek 2013-2017 yılları arasındaki toplam beş yılı kapsayan yayınlarına ulaşılmış; Google Akademik ve MEDLINE veri tabanları üzerinden karşılaştırma yapılmıştır. Veri tabanına 'Halk Sağlığı Hemşireliği' anahtar kelimesi yazılarak 20.01.2018 tarihinde yapılan inceleme sonucu bulunan alandaki 21 profesör, 24 doçent, 77 doktor öğretim üyesi, 49 öğretim görevlisi, 47 araştırma görevlisi toplamda 218 akademisyenin yayınları arasından tam metnine ulaşılabilenler çalışmaya dahil edilmiştir (n=1570). Veriler literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilen form ile değerlendirilmiştir. Bu formda çalışmanın adı, araştırmacı ünvanı, yayın yılı, dergi türü, örneklem grubu özelliği, örneklem sayısı, güç analizi yapıma durumu, araştırmanın türü, tam metin izni, yazar sayısı, hemşirelik dışı yazar varlığı, etik kurul izni, kullanılan istatistik yöntem, veri toplama yöntemi, veri toplama süresi, veri toplama yılı, toplam kaynak sayısı, güncel kaynak sayısı, çalışmada model kullanımı, kullanılan model, proje ile desteklenme durumu, destek alınan proje türü başlıkları yer almaktadır. Yazarların çalışmalarının tekrarlı olarak kaydedilmesini ve analiz edilmesini önlemek için çift kontrol yapılmış olup SPSS (Statistical packace for social sciences for Windows) 16.0 programının duplikasyonu önleme özelliğinden yararlanılmıştır. İnceleme tarihleri içinde gerçekleşen ünvan değişiklikleri ise güncellenerek kaydedilmiştir.

2.2. İstatistiksel Analiz

Yayınlarla ilişkin bilgiler kodlanarak SPSS 16.0 paket programı ile değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler sayı ve yüzdelik dağılımlar hesaplanarak tanımlayıcı istatistiksel verilerle sunulmuştur.

2.3. Araştırmanın Etik Yönü

Kamuya açık kaynaklardan elde edilen verilerin kayıt, veri, belge inceleme araştırmalarında izne tabi olmadan kullanılabileceği belirtilmiştir (14,15).

Bu çalışmada incelenen yayınlar, araştırmacıların kimliği anlaşılmayacak şekilde sunulmuştur.

2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Yazarların soyadı değişikliği ve özgeçmişlerinin güncel olmaması nedeniyle bazı yayınlara ulaşılamamış olunabilir.

- Son dönemde kabul edilen çalışmaların yayınlanma aşamasının tamamlanmamış olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

- İnceleme sürecinde YÖK'e bağlı herhangi bir kurumda aktif olarak çalışmayan akademisyenlerin yayınları çalışma verilerine dahil değildir.

3. Bulgular

Çalışma kapsamında tam metin erişim izni olan 1570 yayın incelenmiştir. Yayınların %37,5'inde doktor öğretim üyeleri yer almaktadır (Tablo 1). Yıllara göre dağılıma bakıldığında 2013- 2017 yılları arasında en fazla (%28,2) 2017 yılında yayın yapılmıştır (Tablo 1). Çalışmaların %23,57'si Emerging Sources Citation Index da dahil olmak üzere alan indeksleri tarafından taranan dergilerde; %21,08'i Ulakbim veri tabanında taranan dergilerle; %19,94'ü ise Science Citation Index, Social Sciences Citation Index, Science Citation Index Expanded kapsamında indekslenen dergilerde yayınlanmıştır (Tablo 1). Türkiye'de halk sağlığı hemşireliği alanındaki akademisyenler, araştırmalarında en fazla kadın erişkinler olmakla birlikte her iki cinsiyetteki sağlam bireyleri de incelemiştir (kadın erişkin %36,43; erkek erişkin %26,11) (Tablo 2).

Tablo 1. Yayınlarının Akademik Ünvan, Yayın Yılı ve Dergilerin Tarandığı İndeks Özelliklerine Göre Dağılımı

Yayın	n	%
Akademik unvan		
Profesör	350	22,3
Doçent	312	19,9
Doktor öğretim üyesi	588	37,5
Öğretim görevlisi doktor	67	4,3
Araştırma görevlisi doktor	45	2,9
Öğretim görevlisi	95	6,1
Araştırma görevlisi	111	7,0
Yayın yılı		
2013	211	13,4
2014	257	16,3
2015	283	18,2
2016	376	23,9
2017	443	28,2
Tarandığı indeks		
Alan indeksi	370	23,57
Ulakbim	331	21,08
Ulusal hakemli	319	20,32
SCI, SCI Expanded, SSCI	313	19,94
Uluslararası hakemli	196	12,48
İndekte taranmıyor	41	2,61
Toplam	1570	100

Tablo 2. Halk Sağlığı Hemşireliği Alanındaki Akademisyenlerin Çalışmalarındaki Örneklem Özelliklerinin Dağılımı

Yayın	n	%
Örneklem özelliği		
Kadın	572	36,43
Erkek	410	26,11
Çocuk-adölesan	164	10,45
Sağlık personeli	135	8,60
Hasta yetişkin	102	6,50
Doküman (yazılı kayıtlar)	96	6,11
Yaşlı	67	4,27
İşçi	24	1,53
Toplam	1570	100

Yapılan çalışmaların özellikleri incelendiğinde, yayınların %80,4'ünün tam metin erişiminin olduğu ve araştırmacıların en fazla tanımlayıcı türde (%34,48) araştırmalar yürüttüğü belirlenmiştir. Halk sağlığı hemşireliği alanındaki araştırmacılar çoğunlukla anket-ölçek (%43,82) ile veri toplamayı ve verilerin analizinde tanımlayıcı-gözümleyici istatistiksel analiz yöntemlerini (%32,36) kullanmayı tercih etmişlerdir. Çalışmaların %94,74'ünün teorik çerçevesinde ya da uygulama aşamasında model kullanılmamıştır. Çalışmaların %24,1'inin disiplinler arası çalışma (hemşirelik dışı yazarlarla multidisipliner çalışma) olduğu belirtilmiştir. Veri toplama süresi yayınların %68,47'sinde belirtilmiş olup; çalışmaların (n=1041) %81,18'inde örneklem büyüklüğünün hesaplanması ve güç analizi ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Yapılan çalışmaların %55,93'ünde etik kurul izninin alındığı bilgisine yer verilmiştir. Model kullanılan çalışmalarda (n=82) ise en fazla Sağlık İnanç Modeli (%29,27) kullanıldığı belirlenmiştir. Çalışmaların %95,73'ü herhangi bir fon tarafından desteklenmemiş olup; desteklenenlerin (n=67) ise %74,63'ünün üniversitelerin Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) fonu ile yürütüldüğü görülmektedir. Yapılan çalışmalarda örneklem sayısı ortalama 420,90±1765,70; veri toplama süresi ise 4,78±6,08 ay olarak belirtilmiştir. Yayınlar da yararlanılan kaynak sayısı ortalama 31,99±9,97 iken kullanılan güncel (son 5 yıl) kaynak sayısı ortalama 9,97±7,24'tür. Yayınlar da yazar sayısı ortalama 3,11±1,57 iken; hemşirelik dışı yazar sayısının 0,38±0,79 olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Yapılan Çalışmaların Özelliklerinin Dağılımı

Yayın	n	%
Çalışmanın Özelliği		
Araştırmanın Türü		
Tanımlayıcı	541	34,48
Kesitsel	273	17,43
Derleme	212	13,53
Yarı deneysel	141	9,03
Metodolojik	135	8,62
Randomize kontrollü çalışma	86	5,48
Nitel	69	4,39
Sistemik derleme	50	3,21
Diğer (karma yöntem, vaka-kontrol, kohort)	60	3,83
Tam Metin İzni		
Var	1261	80,4
Yok	309	19,6

Tablo 3. Yapılan Çalışmaların Özelliklerinin Dağılımı (Devam)

Veri Toplama Yöntemi		
Anket-ölçek	688	43,82
Anket	401	25,54
Ölçek	116	7,39
Ölçek-girişim	102	6,50
Nitel yöntemler	98	6,24
Anket-ölçek-girişim	84	5,35
Gözlem-ölçüm	81	5,16
Veri Toplama Süresi		
Belirtilmiş	1075	68,47
Belirtilmemiş	495	31,53
Multidisipliner Çalışma		
Hayır	1193	75,90
Evet	377	24,10
İstatistik Analiz Yöntemi		
Tanımlayıcı- çözümleyici	508	32,36
Tanımlayıcı	412	26,24
Tanımlayıcı-çözümleyici- ilişki arayıcı	221	14,08
Tanımlayıcı- ilişki arayıcı	169	10,76
Geçerlik güvenilirlik analizi	135	8,60
İçerik analizi	125	7,96
Örneklem Hesabı/Güç Analizi (n=1041)		
Yapılmış	196	18,82
Yapılmamış	845	81,18
Etik Kurul İzni		
Var	878	55,93
Yok	692	44,07
Model Kullanımı		
Var	82	5,23
Yok	1488	94,77
Kullanılan Model (n=82)		
Sağlık İnanç Modeli	24	29,27
SİM*+SGM**	13	15,85
Transtoreetik Model	12	14,63
Sağlığı Geliştirme Modeli	6	7,32
Teoriler Üstü Model	3	3,66
Grounded Teori	3	3,66
Davranış Geliştirme Modeli	2	2,44
Sosyal Bilişsel Teori	2	2,44
Orem Öz Bakım Teorisi	2	2,44
Çevre Odaklı Kültürel Yeterlilik Modeli	2	2,44
Diğer (Roy, Neuman Sistemler, SIM+SGM+Transtoreetik)	13	15,85
Proje ile Desteklenme Durumu		
Evet	67	4,27
Hayır	1503	95,73
Destekleyen Fon Kaynakları(n=67)		
Bilimsel Araştırma Projesi	50	74,63
Sivil Toplum Örgütü	6	8,96
TÜBİTAK	5	7,46
Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu	2	2,99
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı	2	2,99
Milli Eğitim Bakanlığı	1	1,49
Valilik	1	1,49

Tablo 3. Yapılan Çalışmaların Özelliklerinin Dağılımı (Devam)

	$\bar{x} \pm SS$	(min-max)
Örneklem sayısı	420,90±1765,70	(1-54928)
Veri toplama süresi (ay)	4,78±6,08	(0,03-96)
Yararlanılan kaynak sayısı	31,99±9,97	(11-122)
Güncel kaynak sayısı (son 5 yıl)	9,97±7,24	(0-78)
Yazar sayısı	3,11±1,57	(1-16)
Hemşirelik dışı yazar sayısı	0,38±0,79	(0-8)

*: Sağlık İnanç Modeli, **: Sağlığı Geliştirme Modeli

4. Tartışma

Hemşirelikte yayın ve araştırma tarihine bakıldığında Nightingale'in kaleme aldığı "Hemşirelik Üzerine Notlar" kitabı 1859 yılında yayınlanmış olup; Amerikan Hemşirelik Dergisi 1900 yılında yayın hayatına başlamıştır. Columbia Üniversitesi'nde ilk kez 1923 yılında doktora eğitimine başlanmış ve hemşirelik eğitimi ile ilgili önerileri kapsayan Goldmark Raporu aynı yıl yayınlanmıştır. Amerika'da Ulusal Hemşirelik Araştırmaları Merkezi kurulmuş ve 2014 yılında kurumun bütçesi 140 milyon dolar olarak açıklanmıştır (16). Amerikan Hemşireler Birliği klinik araştırmalar, halk sağlığı hemşireliği gibi spesifik alanlara ilişkin standartlar üzerinde çalışmıştır (17). Aynı süreçte Türkiye ve Avrupa'da ise ilk kez 1955 yılında lisans düzeyinde hemşirelik eğitimi veren kurum Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu'dur (18). Hemşirelik alanında Türkiye'de yapılan ilk yayın ise 1959 yılında Velioglu, Kum ve Tüzün ile Columbia Üniversitesi'nden Dr. Spalding ve Dr. Sehl tarafından yapılmıştır (6). Ulusal olarak hemşirelikte lisansüstü eğitiminin 1968 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde başlaması ile hemşirelik alanındaki araştırmaların sayısının giderek arttığını söylemek mümkündür (6, 19). Bilimsel araştırma sonuçlarına dayalı hemşirelik uygulamaları; bakımın gereksinime yönelik planlanması, mesleki otonominin gelişimi ve maliyet etkin uygulamalar çerçevesinde sağlık politikalarının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (6, 15).

Yapılan çalışmada ünvanlara göre incelemenin yapıldığı ve ülkemizdeki akademik yükseltme süreçleri göz önünde bulundurulduğunda doktor öğretim üyesi kadrosunda bulunan akademisyenlerin daha fazla sayıda çalışma yayınladığı görülmektedir. Damar ve ark. (7) 2018 yılında yayınlanan çalışmada da bu bulgularla paralel olarak en fazla doktor öğretim üyesi kadrosundaki akademisyenlerin yayınlarının olduğunu ortaya koymuştur (7). Bu durum doçentlik başvuru kriterleri göz önünde bulundurulduğunda beklenen bir sonuç olarak değerlendirilmektedir (20). Bununla birlikte doçent ve profesör ünvanına sahip öğretim üyeleri çalışmaları ile mesleki bilgi birikimine önemli katkılar sunmaktadır. Lisansüstü eğitim alan öğrencilerin özellikle doktora sürecinde akademik çalışmalara katılımını artıracak fırsatlar kurumsal bir yapılanma aracılığıyla geliştirilmelidir (21-23). Örneğin, Organisation of PhD in Biomedicine and Health Sciences European System (ORPHEUS) etiketi Avrupa'da Biyotıp ve sağlık bilimleri alanında doktora eğitimi alan bireylerin araştırma faaliyetlerini artırmaya yönelik standartlar öneren bir yapılanmadır. Türkiye'de bu etiketi alarak doktora sürecindeki araştırma faaliyetlerinin gelişimini kurumsal olarak güvenceye alan yükseköğretim kurumları Dokuz Eylül Üniversitesi,

Hacettepe Üniversitesi ve Kocaeli Üniversitesi'dir (24). Ayrıca Türkiye'de ORPHEUS'a üye 15 üniversitenin etiketlenme süreçleri devam etmektedir (24). Hemşirelik araştırmalarının ve uygulamalarının da Türkiye'deki doktora süreçlerinin değişimine paralel olarak gelişeceğini öngörmek mümkündür. Bu gibi kalite geliştirme çalışmalarının hemşirelik alanında üretilen yayınlara hem nicelik hem de nitelik olarak katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada yıl bazında yayın sayısı giderek artmış görünmektedir. Akademik teşvik süreçlerinin (Bakanlar Kurulu Kararı, Karar Sayısı: 2016/9714) bu sayının artışında güdüleyici bir faktör olabileceği düşünülmektedir (25). Nitekim akademik yükselmeyi etkileyen doçentlik kriterlerindeki değişimin de son yıllardaki yayın sayısının artışında etkili olabileceğini söylemek mümkündür (20). Akademisyenlerin yayın yapma ile ilgili süreçlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi, yayın sayısı ve nitelik artışının kurumsal ve ulusal yasal düzenlemeler aracılığıyla belirlenmesi önemlidir. Nitekim fon desteğinin yapılan çalışmalarda yetersiz miktarda ve çeşitlilikte olduğu belirlendiğinden; bu alanda çalışan hemşire akademisyenlerin çalışmalarının fonlarla desteklenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de farklı anabilim dallarında çalışan akademisyenler eğitim ve araştırma faaliyetlerini eşgüdümü olarak sürdürmektedir. Yurtdışında örnekleri olduğu gibi akademik yapılanmada eğitim ve araştırma faaliyetlerinin dengeli bir biçimde ayrıştırılarak farklı öğretim elemanları tarafından yürütülmesi tercih edilebilmektedir (26). Bu çalışmada farklı disiplinlerden çalışmalara yazar olarak dahil olanların sayısının ise az olduğu belirlenmiştir. Ulusal Hemşirelik Araştırma Merkezi'nin kurulması ile maddi kaynak sorununun çözüleceği, benzer konularda çalışmalar yapan farklı kurumlardan akademisyenlerin birlikte çalışma yapabileceği ve bilimsel bilgi üretiminde artış sağlanacağı öngörülmektedir.

Bu çalışmanın sonuçları ile benzer olarak Türkiye'de Hemşirelik Lisansüstü Tezlerinin Yayın Olma Durumunun incelendiği çalışmada da yayınların en fazla ulusal indeksli dergilerde yer aldığı belirtilmiştir (14). İndeks türü, dergilerin ulaşılabilirliğini, okunabilirliğini, atıf yapılmasını etkileyen önemli bir bileşendir (2). Dergilerin indekslenmesi, içeriklerini geniş okuyucu kitlesine iletme anlamına gelir ve dergi kalitesinin artmasına katkı sağlar. Akademik yükseltmelerde de yapılan yayınların uluslararası indekslerde yer alan dergilerde yayınlanması istenmektedir (20). Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun etki faktörü yüksek dergilerde yayınlanan makalelerin yazarlarına, Uluslararası Bilimsel Yayınları Teşvik Programı (UBYT) kapsamında destek vermesi de yayın teşvik süreçlerini desteklemektedir. Türkiye'de sağlık, fen ve mühendislik alanlarında doçentlik başvuruları için, Thomson Reuters'in indeksleri olan (Science Citation Index, Social Sciences Citation Index vb.) kapsamındaki dergilerde yayın yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu indekslerdeki değişiklikleri takip etmek araştırmacılar açısından oldukça önemlidir.

Halk sağlığı çok geniş ve çeşitli bir popülasyona özellikle de hastalıklardan korunma, hastalıkları önleme ve sağlığı geliştirme amacıyla sağlam bireylere yönelik uygulamaları kapsamaktadır (27, 28). Bilimsel araştırma zaman, emek, materyal ve maddi kaynakların etkin kullanımını

gerektirir (29). Literatürde birinci basamak sağlık hizmetlerinden yararlanan bireylerin çoğunlukla kadınlar olduğu belirtilmiştir (30, 31). Bu bağlamda kadınların halk sağlığı hemşireliği uygulamalarında sık karşılaşılan bir grup olması ve birçok sağlık riski açısından ele alınması gerekliliği nedeniyle bu alandaki akademisyenlerin araştırmalarında örneklem grubu olarak tercih edildikleri düşünülmektedir. Geçmiş yıllarda halk sağlığı hemşireliği uygulamaları kapsamında ev ziyaretleri yapılması da bu sürece katkı sağlamış olabilir. Nitekim halk sağlığı hemşirelerinin eşitsizlikleri önleme, sosyal adalet ve sağlığı koruma geliştirme felsefesi ile çeşitli alanlarda toplumun her kesimine bakım verdikleri vurgulanmaktadır (23, 32). Örneklem sayısı açısından değerlendirildiğinde; örneklem sayısını arttırmak güvenilirliği arttıracığından halk sağlığı hemşirelerinin araştırma ve metodoloji bilgi birikimi çerçevesinde bu hususa dikkat edilmesi beklenen bir sonuçtur.

Araştırma ve yayın etiği güvenilir sonuçların elde edilmesinde önemli bir husustur; bu bağlamda hemşirelikte lisans ve lisansüstü eğitimde çoğunlukla ilişkili bu derslerin yürütülmesinden halk sağlığı hemşireliği alanında eğitim almış akademisyenlerin sorumlu olduğu bilinmektedir. Nitekim halk sağlığı hemşirelerinin toplumsal bakış açısıyla sağlığı koruma ve geliştirme alanlarına ilişkin araştırmacı rolleri öne çıkmaktadır (33). Dünyada hemşirelerin yaptığı çalışmaların giderek arttığı ve yapılan bu çalışmaların tekrar incelenmesi ile oluşturulan kapsamlı çalışmaların literatürde yer aldığı görülmektedir (34,35). Bu çalışmada tanımlayıcı tasarımların çoğunluğu oluşturduğu görülmekte olup; kanıt piramidine göre kanıt değeri yüksek çalışmaların sayısının arttırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Klinik araştırmaların iyileştirilmesine yönelik çalışma bulgularının uygulamaya aktarılması için Stetler ve Marram 1976 yılında ilk hemşirelik modelini oluşturmuşlardır (36). Teori kullanımı sistematik düşünme ve araştırma sürecinin yapılandırılmasında tercih edilebilmektedir (37). Sağlık İnanç Modeli'nin sıklıkla kullanıldığı literatürde başka çalışmalarda da görülmektedir (38). Farklı modellerin teorik çerçeveyi oluşturmada kullanımının yaygınlaştırılması gerekebilmektedir. Literatürle benzer şekilde bu çalışmada da Sağlık İnanç Modeli'nin sıklıkla tercih edildiği belirlenmekle birlikte, teorik çerçeve oluşturmada çeşitli model ve kuramlardan yararlanıldığı görülmektedir.

5. Sonuç

Halk sağlığı hemşireliği alanındaki akademisyenler çalışmalarını beklenildiği gibi sağlıklı bireylerde yoğunlaştırmışlardır. Özellikle lisansüstü eğitimine devan eden akademisyenlerin yayınlara ilgili teşvik edilmeleri önemlidir. Kanıta dayalı hemşirelik uygulamalarının geliştirilmesi amacıyla deneysel tasarımlı; modele temellendirilmiş ve güncel kaynaklara atıf yapılan çalışmalara gereksinim duyulmaktadır. Böylece alandaki çalışma sonuçlarının uygulamaya katkısının arttırılabileceği ve çeşitli fon kaynakları tarafından daha fazla desteklenebileceği düşünülmektedir.

Çalışmaların alan dışı disiplinlerden araştırmacılar ile iş birliği içerisinde yürütülmesi ve projelendirilmesi önerilmektedir. Bu amaçla Ulusal Hemşirelik Araştırma Merkezi'nin kurulmasının yayınların bu özelliklerde yürütülmesine olanak sağlayabileceği öngörülmektedir.

Yayınlarında araştırma zamanının belirtilmesi önemlidir. Araştırmaların veri toplama aşamasından sonra raporlama ve yayınlanma sürecinde etkin zaman yönetimi çok değerlidir. Bu durum sadece yazarların tasarrufunda olmayıp, özellikle ulusal düzeyde dergi ve hakem değerlendirme süreçlerini de kapsayan, araştırma verilerinin güncelliğini yitirmeden yayınlanmasını destekleyecek, planlamalara gereksinim vardır.

Çıkar Çatışması

Bu makalede herhangi bir nakdi/ayni yardım alınmamıştır. Herhangi bir kişi ve/veya kurum ile ilgili çıkar çatışması yoktur.

Yazarlık Katkısı

Fikir/Kavram: ZB, DA, AÇ, BC; **Tasarım:** ZB, DA, AÇ, BC; **Denetleme:** ZB; **Kaynak ve Fon Sağlama:** ZB, DA, AÇ, BC; **Malzemeler:** Yok; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** DA, AÇ, BC; **Analiz/Yorum:** DA, AÇ, BC; **Literatür Taraması:** DA, AÇ, BC; **Makale Yazımı:** ZB, DA, AÇ, BC; **Eleştirel İnceleme:** ZB, DA, AÇ, BC.

Kaynaklar

1. Tiryaki O. Bilimsel yayın hazırlama teknikleri. COMU J. Agric. Fac. 2014;2(1):43-155.
2. Asan A. International Journal Indexes, Importance and Status of Turkey Journals: Part 1: Scientific Journal Indexes. Turkish. Acta Med. Alanya [internet]. 2017;1(1): 33-42. Erişim Tarihi: 25.07.2021 <https://doi.org/10.30565/medalanya.303599>.
3. Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi [ULAKBİM], Türkiye Adresli Bilimsel Yayınların Dergi Performans Göstergeleri Raporu, 2016. Erişim Tarihi: 18.07.2018. Available from: <https://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/bibliyometrik-analiz-sikca-sorulan-sorular/>.
4. Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi [ULAKBİM], Bilim Dallarında Dünya, Ülkeler ve Gruplara Ait Veriler: Tıbbi Bilimler (2010-2015), 2016 [20.07.2018]. Available from: <https://cabim.ulakbim.gov.tr/wp-content/uploads/sites/4/2016/11/2010-2015-T%C4%B1bbi-Bilimler.pdf>.
5. Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi [ULAKBİM], Sağlık Bilimlerinde Türkiye'nin Bilimsel Yayın Performansı (2012-2014) 2015. Erişim Tarihi: 25.07.2018 Available from: https://cabim.ulakbim.gov.tr/wp-content/uploads/sites/4/2017/09/Dergi-inceleme-2016_14-Eyl%C3%bc1-2017.pdf.
6. Karabulut N, Gürçayır D, Aktaş YY. Hemşirelik araştırma tarihi. ACU Sağlık Bil Derg 2019; 10(2):121-128. <https://doi.org/10.31067/0.2018.48>.
7. Damar HT, Bilik O, Ozdagoglu G, Ozdagoglu A, Damar M. Evaluating the nursing academicians in Turkey in the scope of Web of Science: scientometrics of original articles. Scientometrics, 2018;115(1):539-562. <https://doi.org/10.1007/s11192-018-2641-x>.
8. pubmed.ncbi.nlm.nih.gov [internet] [cited 2019 Oct 18]. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/?term=nursing+research+from+Turkey>.
9. Polit DF, Beck CT. Nursing research: Generating and assessing evidence for nursing practice. Lippincott Williams & Wilkins, 2008. 36p.
10. Taşkın Z, Çakmak T. Başlangıcından Bugüne Bilgi Dünyası Dergisi'nin Bibliyometrik Profili. Bilgi Dünyası [internet]. 2010;11.2:332-348. Erişim Tarihi: 18.01.2019 <https://doi.org/10.15612/BD.2010.240>.
11. Pajares F. Elements of a proposal. Available from <http://des.emory.edu/mfp/proposal.html>. 2007.4p.
12. Yılmaz Ş, Yalın NY. Ulusal hemşirelik dergilerinde makale yayın sürecinin yayın etiği açısından irdelenmesi. Türkiye Biyoetik Dergisi. 2019;6(4):143-153. <https://doi.org/10.5505/tjob.2020.64326>.

13. Karagöz B, Şeref İ. Okuma alanındaki araştırmaların bibliyometrik özellikler açısından incelenmesi. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 2019;7(3):781-799.

14. Yılmaz A, Yazgan EÖ, Barış DUR, Salman F, Demir A. Türkiye'de hemşirelik lisansüstü tezlerinin yayın olma durumu: Bibliyometrik çalışma 1977-2016. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 2017;19(3):34-44.

15. Burns N, Grove SK. Understanding nursing research-eBook: Building an evidence-based practice. Elsevier Health Sciences, 2010. [cited 2019 Oct 18] Available from: https://books.google.com.tr/books?id=Y9T3QseoHiYC&pg=PP1&ots=_sX7V8.A3YO&dq=evidence%20based%20practice%20use%20in%20nursing&hl=tr&pg=PA464#v=onepage&q=evidence%20based%20practice%20use%20in%20nursing&f=false.

16. nursing.umn.edu [internet] [cited 2019 Oct 20] Available from: <https://www.nursing.umn.edu/about/history>.

17. www.wolterskluwer.com/en [internet] [cited 2019 Oct 18] Available from: http://downloads.lww.com/wolterskluwer_vitalstream_com/samplecontent/9781496300232_Polit10e/samples/Polit10e_CS_Ch01.pdf.

18. hemsirelik.ege.edu.tr [internet] Erişim tarihi: 18.01.2021 Available from: <https://hemsirelik.ege.edu.tr/tr-3081/tarihce.html>.

19. hemsirelik.hacettepe.edu.tr [internet] Erişim tarihi: 19.06.2021 Available from: <http://www.hemsirelik.hacettepe.edu.tr/tr/menu/tarihce-454>.

20. Üniversiteler Arası Kurul [ÜAK], 2021, Erişim tarihi: 19.06.2021 Available from: Sağlık Bilimleri Temel Alanı Doçentlik Başvuru Şartları https://www.uak.gov.tr/Documents/docentlik/2021-ocak-donemi/basvuru-sartlari/TA_Tablo10_2021O_10032020.pdf.

21. Avrupa'da Biyotip ve Sağlık Bilimlerinde PhD Eğitim [ORPHEUS] Standartları, 2013, Erişim tarihi: 21.06.2018 Available from: <https://orpheus-med.org/documents/standards/>.

22. Akdoğan GG. Biyotip ve sağlık bilimlerin'nde doktora'da kalite standartları ve ORPHEUS. Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsü Dergisi, 2015;5(9):15-21.

23. Bahar Z, Aydoğdu NG. Hemşirelikte Doktora Programları ve Standardizasyonun Sağlanması. Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 2019;1(1):54-63.

24. orpheus-med.org [internet] [cited 2022 March 10] Available from: <https://www.orpheus-med.org/quality-assurance/>

25. Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği, Bakanlar Kurulu Kararı, Karar Sayısı: 2016/9714, 24. Erişim tarihi: 15.06.2021 Available from: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20169714.pdf>.

26. www.kcl.ac.uk [internet] [cited 2021 June 16] Available from: <https://www.kcl.ac.uk/nmpc/research/nnru/index.2021>.

27. Öztekin AZ, Üner S, Eren N, Halk Sağlığı Kavramı ve Gelişmesi. Halk Sağlığı Temel Bilgiler, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2012. 2-24p.

28. Cohen N, Mızrahi S, Vigoda-Gadot E. Alternative provision of public health care: the role of citizens' satisfaction with public services and the social responsibility of government. Health Econ Policy Law, 2020. 1-20p.

29. Usta A. Evreleri ile bilimsel araştırma süreci ve raporlaştırılması. Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Derneği [ASSAM], 2019;6(13):85-101.

30. Mat STB, Baykal Ü. Birinci basamak sağlık hizmetlerinden yararlanılanların hemşirelik imajına ilişkin algıları ve etkileyen faktörler. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2021; 24(3), 357-364.

31. İlhan MN, Tüzün H, Aycan S, Aksakal FN, Özkan S. Birinci basamak sağlık kuruluşuna başvuranların sağlık hizmeti kullanma özellikleri ve bazı sosyoekonomik belirteçlerle değişimi: sağlık reformu öncesi son saptamalar. Toplum Hekimliği Bülteni, 2006; 25(3), 33-41.

32. Dağhan Ş. "Halk sağlığı hemşireliği felsefesiyle hemşire olmak" anlamı nedir?. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi E-Dergisi, 2017; 10(2):107-112.

33. Kulbok PA, Thatcher E, Park E, Meszaros PS. Evolving public health nursing roles: focus on community participatory health promotion and prevention. Online J Issues Nurs, 2012;17(2):1. Available from: <https://doi.org/10.3912/OJIN.Vol17No02Man01>.

34. Tortumluoğlu G, Özyazıcıoğlu N. Akademisyenlerin araştırma yaparken ve yayınlatırken karşılaştıkları güçlükler ve bunun üzerinde doktora eğitiminin etkisi. Journal of Human Sciences. 2011; 8(1): 1-11.

35. Estabrooks CA, Winther C, Derksen L. Mapping the field: A bibliometric analysis of the research utilization literature in nursing. J Nurs Res, 2004; 53(5): 293-303.

36. Stetler CB, Marram G. Evaluating research findings for applicability in practice. Nurs Outlook. 1976;24(9):559-563.

37. Pearson A, Vaughan B, Fitzgerald M. Nursing models for practice. Elsevier Health Sciences. 2005: 12-31.

38. Ulusal Tez Merkezi, Erişim tarihi: 22.06.2021 Available from: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>